

NGAI NĪWE ŪKŪRŪAGĪRĪRA

Lesoni 5 ya
Novemba 1, 2025

“Athamaki acio othe hamwe na
mabūrūri mao-rĩ, Joshua
amahootire othe hamwe na
itharĩkĩra rĩmwe, nĩũndũ
MWATHANI, Ngai wa Isiraeli,
Nĩwe warũagĩrĩra Isiraeli”

Joshua 10:42, ESV

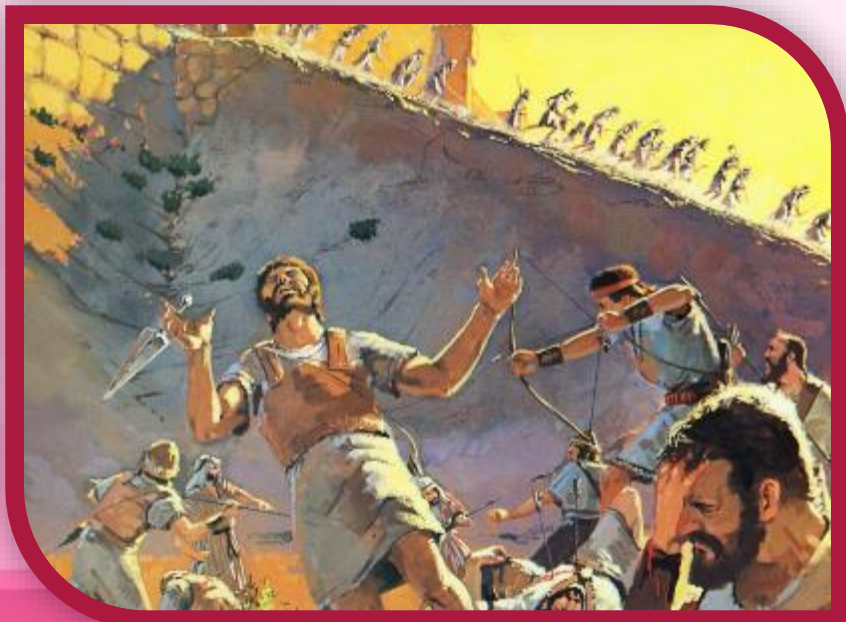

Gūtaũkwo nĩ mbaara ĩrĩa yatongoririe Aisiraeli kwĩgwatĩra bũrũri wa Kanaani ti ũndũ mũhũthũ.

O ta ũrĩa Ngai atendaga wĩhĩa ũkorwo kuo, no guo atendaga mbaara ĩno ĩkorwo ĩkĩrũũo.

Kwoguo nĩkĩĩ gĩatũmire andũ aingĩ ũguo makue? Mbaara ĩyo no ĩcirĩrio gũkorwo ĩĩ “theru”?

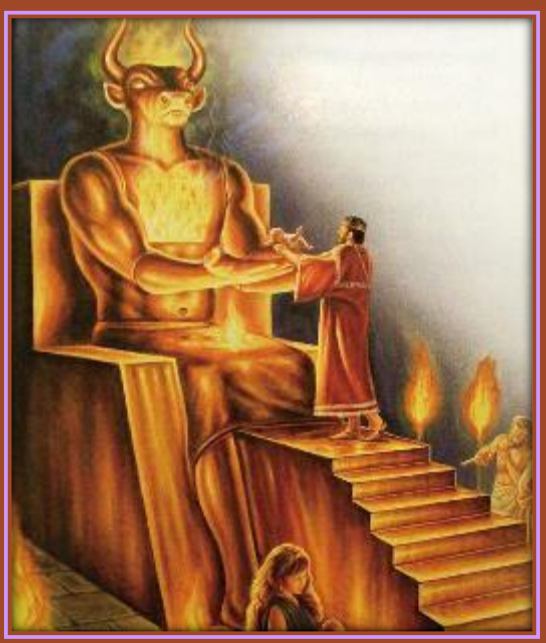
Nĩguo tũtaũkwo thĩna ũyũ, twagĩrĩrwo gũcaria mĩrũgamo ya kĩ-bibilia ũrĩa mbaara ĩtarĩrio na mĩtũgo ĩ goro ĩrĩa ĩhĩtahĩtanagĩrwo ihinda rĩu rĩa ituanĩro rĩa kĩ-historia.

	Nĩ ũndũ ũkoniĩ waganu
	Nĩ ũndũ ũkonio kĩhooto
	Mwonekano wa mbaara kĩ-bibilia
	Kwanangwo nĩ wĩthurĩri wao
	Caria thayũ

NĨ ŨNDŨ ŨKONIĨ WAGANU

“Rũciaro-inĩ rwa kana-rĩ, njiaro ciaku nĩigacooka gũkũ, nĩgũkorwo mehia ma Aamori matikinyĩte harĩa ho.” (Kĩa 15:16)

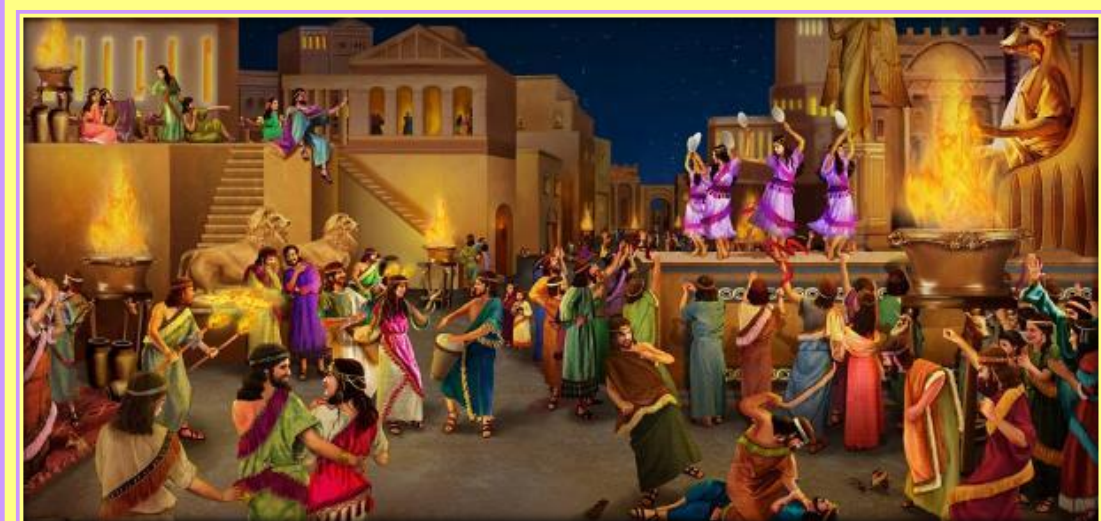
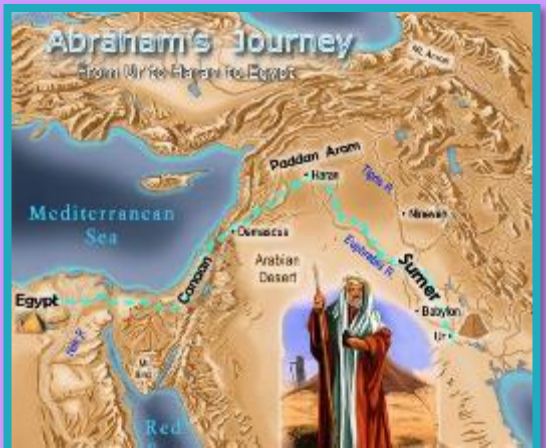

Mandĩko ma arĩa macaragia na mekĩraga ũira wa ma maũndũ ma tene (Archaeology) maguũrĩtie atĩ ndini cia Kanani nĩ ta ũrĩa Bibilia yugaga: ũrogi, kũragũra, kwaranĩria na arĩa akuuũ, kĩ-maroho... Na ũruti wa ciana ta magongona! (Gũc. 18:9-12).

Na harĩ macio no hungererwo igongona rĩa “ũmaraya mũtheru” – ũrĩa ũtarĩ na ũndũ ona mũnyinyi atĩa ũkuhaine na ũtheru – wekagwo nĩ athĩnjĩri na atumia.

ũndũ ũyũ ona gũtuĩka warĩ o kuo hĩndĩ ya Iburahimu, Ngai akĩmahe mĩaka mĩingĩ gũkĩra 400 magarũrĩre mĩthiĩre yao.

Na rĩu rĩ, magongona macio matangĩendeka, mahũthagia mĩtugo ya andũ na kũrera waganu wĩ magigi, wamarĩ maninwo kaimana. Keherio kwa Akanani nĩ ũngĩatigithirie—tu gwa kahinda—kũhũthio kũu kwa mĩtugo ya ũmũndũ.

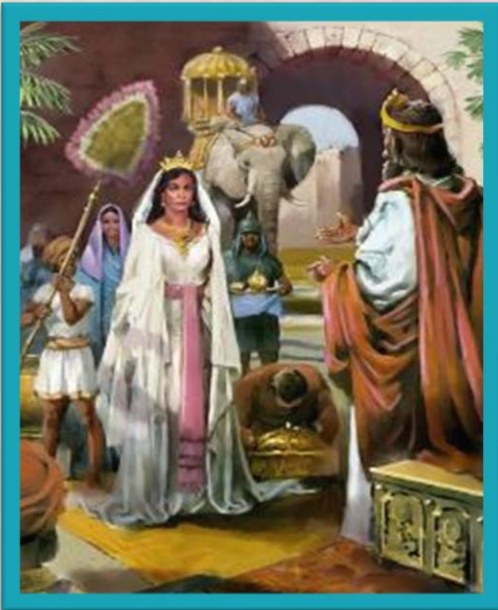

NĨ ŨNDŨ ŨKONIĨ KĨHOOTO

“Ngai nĩwe ũtuanagĩra ciira na kĩhooato, nĩ Mũrungu ũrĩa wonanagia marakara make o mũthenya. Mũndũ angĩaga kũgarũrũka, nĩekũmũnoorera rũhiũ rwake rwa njora; ũta wake nĩũtungĩte na akaũgeeta.” (Thaburi 7:11-12 NIV)

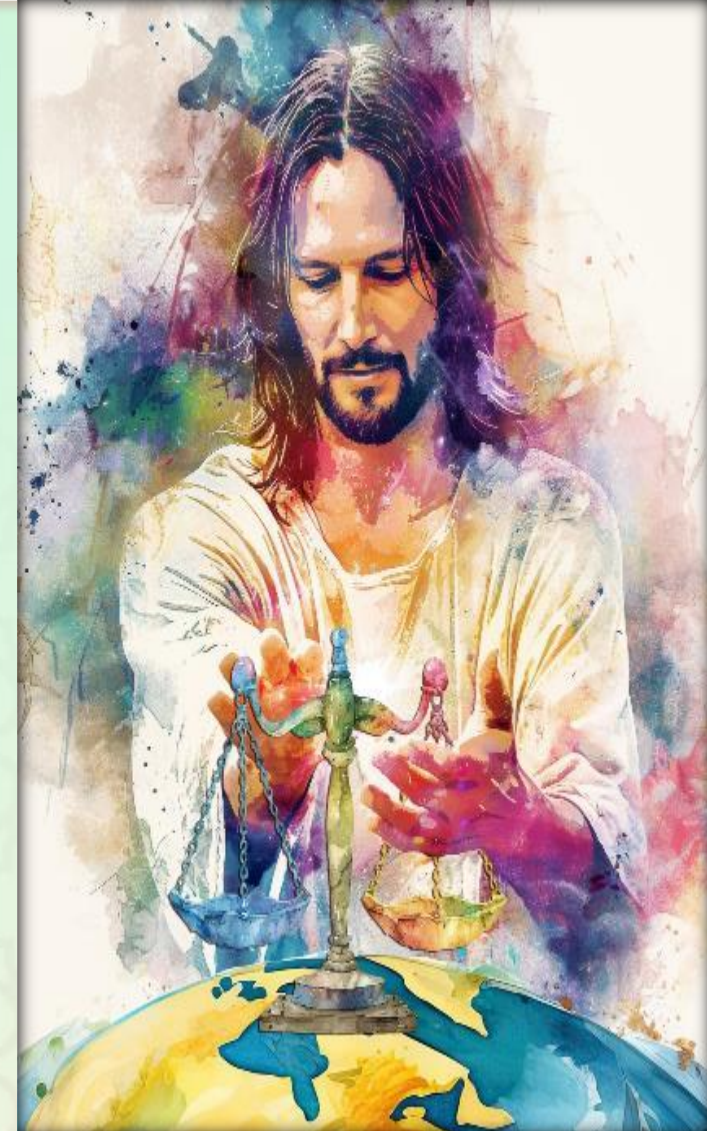
Wendo na kĩhooato nĩcio mũthingi wa mũtugo wa Ngai. ũndũ ũyũ ũkamũtua mwene kĩhooato na mũtuanĩri ũtarĩ kwendithĩrĩria mwena ũmwe, ũrĩa ũtĩragia iherithia nĩguo mwĩhia agarũrĩre, no ndangĩgĩtĩkĩria waganu ũtũũre tene na tene.

Mbaara ya kwĩgatĩra Kanaani ndĩarũagwo nĩũndũ wa itũmi cia ũnene, no nĩ kũrũmĩrĩra watho wa ũngai meke ũguo kũherithia ũremi wa aikarĩ akuuo ũrĩa wagĩrĩire kũherithio.

Ngai endaga kũrũgamia thirikari ya kĩhooato kũndũ thĩiniĩ wa kũũu, ĩtuĩke kĩonereria kũrĩ mabũrũri marĩa mangĩ mothe, kũmekĩra hinya mambararie mĩrũgamo yao kĩmĩtugo, na ũndũ ũcio wĩhotanĩre wa thirikari ya thaayũ na kĩhooato thĩ yoothe. (Gũc. 4:5-6).

Ta njamba na mũcirithania, Ngai erutĩire kũharĩria, kũhoreria, na gũtũũria uuge wa watho, arĩ guo mũhaano wa mũtugo Wake.

MWONEKANO WA MBAARA KĨ-BIBILIA

"No menya wega ũmũthĩ atĩ MWATHANI Ngai waku nĩwe ũkũringa athĩ mbere yaku ahaana ta mwaki wa kũniinana. Nĩakamaniina; amatoorie mbere yaku. Nawe nĩũkamarutũrũra ũmaniine biũ o narua, o ta ũrĩa MWATHANI aakwĩrĩire." (Gũcokerithia 9:3)

Kĩ-bibilia, mbaara ciekĩragĩrwo mĩhaka itũmi-inĩ mwanya na igatarĩrio nĩ Ngai We Mwene. Mmaya nĩmo mawatho marĩa mathaga mbaara ta ũrĩa mekĩragwo hinya nĩ Ngai:

Mbũūtũ thomithie ndĩabataranagia

Thigari itiabataraga kũrĩhwo ona kana ciĩtahĩre

Mbaara yetĩkĩragio tu arĩ kwĩhotanĩra kana kũgitĩra Bũrũri wa Kĩranĩro ihinda-inĩ rĩu rĩa kĩ-historia

Matongoragio nĩ anabii maheagwo hinya nĩ Ngai (ta Musa kana Joshua)

Mwĩharĩrĩrie wa kĩroho nĩ wabataranagia mbere ya mbaara

Mũ-Isiraeli o wothe ũtanyitaga wega mawatho ma mbaara ahananagio na thũ

Mahinda-inĩ maingĩ, Ngai nĩ aingagĩrĩra mbaara We Mwene

KWANANGWO NĨŨNDŨ WA KWĪYENDERA KWAO

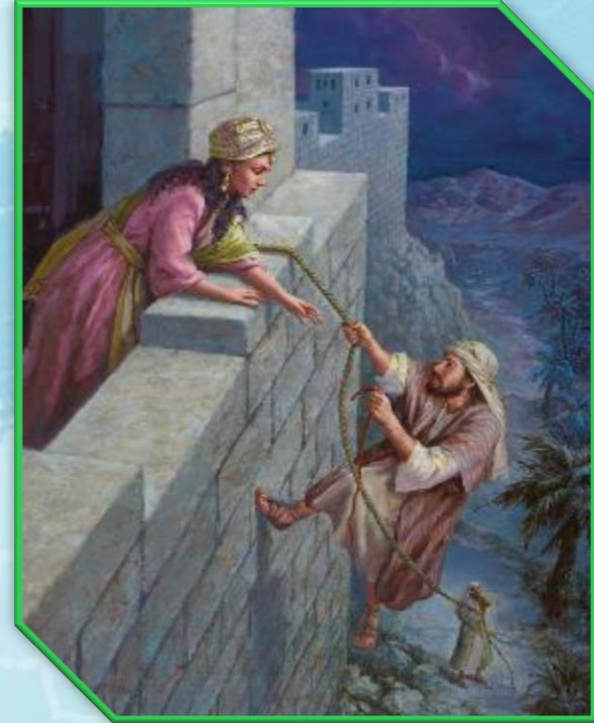
“Nĩ ũndũ ũcio Joshua agĩtooria mwena ũcio wothē, naguo bŭrŭri ũrĩa ũrĩ irĩma, o na Negevu, na ituamba-inĩ cia irĩma cia mwena wa ithũiro, o na kũu ciikŭrũko-inĩ cia irĩma, hamwe na athamaki othe akuo. Ndaatigirie mŭndũ o na ũmwe arĩ muoyo. Nĩanangire arĩa othe maarĩ na mĩhŭmũ, o ta ũrĩa MWATHANI, Ngai wa Isiraeli aathanĩte.” (Joshua 10:40)

Bŭrŭri wothē wa Kanaani wanĩrĩrwo gŭkorwo ũrĩ anathema (kũmeneka), ta kuga, ĩneanĩtwo kŭrĩ wanangĩku. Kĩndũ gĩothe kĩrĩ muoyo kĩarĩ gĩkuue (Gŭc . 20:16-18; Josh. 10:40). No nĩngĩ, nĩ kwarĩ cia gŭtigwo:

Arĩa mathĩrĩrwo kwanangwo no magĩathĩkĩra nĩ mangĩatŭrire (ta, Rahabu)

Aisiraeli arĩa maregire gwathĩkĩra Ngai nĩ moragagwo (ta, Akani).

Mbere ya Ngai, Akanani na Aisiraeli monagwo na ũigananu: hatarĩ gŭthutũkania. ũtiganu warĩ atĩ amwe mathurire gŭkĩrĩria ũregani kŭrĩ Ngai, na arĩa angĩ magĩthuura kũmwathĩkĩra We.

Na rĩu, ituua no riitũ. Rĩrĩa Jĩsũ arĩũka, nĩ tũkahonokio kana tũninwo nĩũndũ wa gwĩthurĩra ithuĩ ene.

CARIA THAYŪ

“Nĩngatũma thayũ ũtuĩke mũnene waku, naguo ũthingu ũtuĩke mwathi waku.” (Isaia 60:17b NIV)

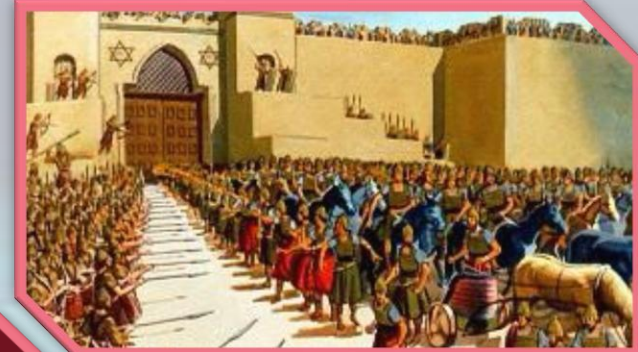
Jĩsũ etagwo “Mũthamaki wa Thayũ” (Isaia 9:6). Okire kũrehe thayũ, na agathana na thayũ (Johana 14:27; Isaia 60:17).

Na o nginya rĩrĩa ũthamaki Wake ũkonekana na maitho, tũgũtũra bũrũri-inĩ wa mbaara, tũtoboketio ngucanio-inĩ ya weega na ũũru.

Rĩrĩa mbũtũ ya Asĩria yathiũrũrũkĩirie itũũra rĩa Dothani manyite mũnabii Elisha mũgwate, ndoririe Ngai amũthiũrũrũkĩirie na mbũtũ ya igũrũ nĩguo anine Aasĩria acio. Handũ ha ũguo, oririe atongorie mbũtũ iyo ndumumu ya Asĩria o nnginya Samaria nĩguo, me kũu, arehe thayũ kũrĩ mabũrũri aya marĩ mbara-inĩ (2 Atha 6:12-23).

ũyũ nĩguo mũhano ũrĩa Jĩsũ atũrutire ithuĩ: atĩ tũcaragie thayũ thĩiniĩ ngucanio-inĩ. Atĩ tũhotage ũũru na weega (Arom. 12:20-21).

“Kwanangwo kaimana kwa andũ a Jericho kwarĩ o kũhingio kwa mawatho maheanĩtwo hau mbere kũgerera Musa igũrũ rĩa aikari a Kanaani [...] Kũrĩ aingĩ mawatho maya matariĩ ta wĩgariĩ wa roho wa wendo na tha inyitithanĩtio thĩiniĩ wa icigo ingĩ cia Bibilia, noningĩ ciarĩ kwaria ma ciugo njathane na ikario nĩ ũrĩa mũiyũrĩre nĩ ũũgĩ na wega. Ngai arĩ hakuhĩ kũhandu Aisiraeli Kanani, gũkũria kuuma kũrĩ o rũrĩrĩ na thirikari ĩrĩa yarĩ ĩngĩarĩ kĩonanio kĩa ũthamaki Wake gũkũ thĩ. Matiarĩ tu makorwo marĩ aagai a ndini ya ma, no nĩ nnginya gũkinyanĩria mĩrũgamo yayo thĩ guothe. Akanaani nĩ meetiganĩirie o ene kũrĩ gĩko kĩũru na ũcenji ũrĩa ũhũthagia mĩthingi makĩria, na nĩkwagĩrĩire atĩ bũrũri ũtherio kĩrĩa kĩngĩagiririe kũna kũhingio kwa wendi wa Ngai ũiyũire ũtugi/weega.”